

TOSHKENT SHAHRI IQTISODIY RIVOJLANISHIDA INSON KAPITALI VA MEHNAT BOZORINING AHAMIYATI

Salixmatov Shukurjon Ilhom o'g'li

*Toshkent davlat Iqtisodiyot universiteti, Masofaviy va 2-oliy ta'lim fakulteti,
Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 4-kurs talabasi*

Annotatsiya: Toshkent shahri iqtisodiy rivojlanishida inson kapitali va mehnat bozorining ahamiyati haqida fikr yuritganda, eng avvalo zamonaviy jamiyat taraqqiyotida inson omiliga berilayotgan e'tibor, uning raqobatbardoshlik va barqaror o'sish sohalaridagi o'rni haqida to'xtalish lozim. Hozirgi globallashuv sharoitida har bir davlat, ayniqsa, poytaxt shaharlarining iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyoti inson salohiyati va siymosiga bevosita bog'liq ekani yaqqol ko'rinmoqda. Toshkent shahri ham o'z navbatida, o'zbekiston iqtisodiy salohiyati va taraqqiyotining muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bo'lib, bu jarayonda inson kapitaliga sarmoya kiritish, mehnat bozorini to'g'ri va samarali boshqarish bilan chambarchas bog'liq.

Kalit so'zlar: inson kapitali, mehnat bozori, iqtisodiy rivojlanish, Toshkent shahri, bandlik, zamonaviy ta'lim, malakali kadrlar, innovatsiyalar, raqamli iqtisodiyot, ish o'rinlari.

Avvalo shuni qayd etish lozimki, inson kapitali – shaxsning bilim, ko'nikma, malaka, salohiyat, sog'liq va tajriba kabi shu insonga xos bo'lgan iqtisodiy qiymatini bildiradi. U iqtisodiy rivojlanishda eng muhim resurslardan biri sifatida e'tirof etiladi. Zero, zamonaviy bilimlar, texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar, zamonaviy infratuzilmani vujudga keltirish inson intellekti, ijtimoiy faolligi va zamonaviy bilimlariga bevosita bog'liq. Toshkentda ham bugun nafaqat zamonaviy korxona va fabrikalar, balki samarali ishchi kuchini shakllantirish uchun qulay sharoitlar yaratilmoqda. Inson kapitalini rivojlantirish va uni iqtisodiy jarayonlarga keng jalb qilish orqali Toshkent shahrida yangi ish o'rinlari ochilmoqda, aholi bandligini ta'minlash natijasida aholining daromadi oshmoqda, ijtimoiy himoya kuchaydi va natijada insonlarning hayot sifatida tub o'zgarishlar yuzaga kelmoqda. Bu esa, o'z navbatida, shaharda yuqori raqobatli mehnat bozorini shakllantiradi. Mehnat bozorining samarali faoliyat yuritishi esa inson kapitalining to'g'ri va samarali ishlatilishini ta'minlaydi, mamlakat iqtisodiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi. Xususan, Toshkent shahri O'zbekistonda sanoat va xizmat ko'rsatish sohasining markazi hisoblanadi. Shu bois shaharda yuqori malakali ishchi kuchiga ehtiyoj doimiy ravishda ortib bormoqda. So'nggi yillarda poytaxt mehnat bozori zamonaviy mutaxassisliklar, raqamli texnologiyalar, servis va xizmat ko'rsatish, axborot texnologiyalari sohalaridagi malakali kadrlarni talab qilmoqda. Bu borada oliy

ta'lim muassasalari, kasb-hunar kollejlari, o'quv markazlari bilan bir qatorda tugallanmagan ta'lim, qayta tayyorlash va malaka oshirish tizimi ham faol rivojlanayotgani kuzatilmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan "Yangi O'zbekiston" strategiyasi doirasida, Toshkentning zamonaviy ilm-fan, innovatsiya va texnologiyalar, ishlab chiqarish sohasidagi yetakchi mavqeyini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, poytaxtda xalqaro darajadagi oliy o'quv yurtlari filiallari, texnoparklar, IT-park va zamonaviy innovatsion markazlarning paydo bo'lishi, yoshlarning ilg'or bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishiga katta imkoniyatlar ochmoqda. Bu esa bevosita inson kapitalining sifat jihatidan o'sishiga, mehnat bozori uchun zamonaviy kadrlar tayyorlashga xizmat qilmoqda. Boshqa tomondan, Toshkent shahri aholisi sonining yil sayin ortib borayotgani, yoshlarning bandligini ta'minlash va ular uchun malakali ish o'rinlarini yaratish masalasi har doim dolzarb bo'lib qoladi. Bandlik darajasining barqaror saqlanishi uchun shahar miqyosida ishsizlik darajasi, mavjud mehnat resurslari, ish o'rinlari va talabdan kelib chiqib, mehnat bozorini to'g'ri boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Mehnat resurslarining unumli ishlatilishi, shahar aholisi malakasining ortishi, murakkab texnologik ish o'rinlarida mahalliy mutaxassislarning soni ko'payishi esa, o'z-o'zidan shaharda iqtisodiy barqarorlik kasb etilishiga olib keladi. Iqtisodiy rivojlanishda ta'lim, bilim, tajriba va intellektual salohiyat asosiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Toshkentda ilgari surilayotgan innovatsion yondashuvlar, axborot texnologiyalarining keng joriy qilinishi, raqamli iqtisodiyotning shakllanishi zamonaviy mehnat bozorini tubdan o'zgartirmoqda. Yangi kasb va mutaxassisliklarga ehtiyoj kuchayayotgani sababli, o'qitish va qayta tayyorlash dasturlarining zamonaviy bo'lishi, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari bilan biznes va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorliklar tobora ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, yoshlarning kasbga yo'naltirilgan holda o'qitilishi, ta'lim va amaliyot uyg'unligini ta'minlash orqali yangi avlod mutaxassislari hayotga tayyorlash yo'liga alohida urg'u berilmoqda. O'z navbatida, Toshkent shahridagi zamonaviy startap loyihalari, xususiy korxonalar, xalqaro tashkilotlar va investitsion dasturlar doirasidagi zamonaviy kasb va tajriba almashinuvlari – mehnat bozorining kengayishiga, inson kapitalining boyishiga zamin yaratmoqda [2].

Toshkent shahri iqtisodiy rivojlanishi uchun inson kapitaliga investitsiya kiritish – nafaqat yirik ish o'rinlari yaratish, balki ijtimoiy muammolarning oldini olish, kambag'allik darajasini kamaytirish, aholi yashash darajasini oshirish, sog'lom va baquvvat avlod yetishtirish uchun ham muhim hisoblanadi. Zamonaviy mehnat bozori esa, nafaqat ish o'rinlari bilan band qilish, balki kasb o'zlashtirish, zamonaviy ko'nikmalar hosil qilish, innovatsion mahsulot yoki xizmat yaratishda faol ishtirok etish uchun sharoit yaratishi bilan alohida ahamiyatga ega. Shuningdek, Toshkent

shahri iqtisodiyotida zamonaviy texnologiyalarning joriy qilinishi, bilimli va malakali mutaxassislarning jamlanishi zamonaviy mehnat bozorining yuzaga kelishi hamda inson kapitalining o'sishiga xizmat qilmoqda. Ilm-fan, ta'lim, sog'liqni saqlash kabi sohalarda islohotlarning amalga oshirilishi, xalqaro tajribalarni o'rganish, ilg'or malakali mutaxassislarni tarbiyalash, ularni shaharda ushlab qolish, rag'batlantirish bo'yicha ham bir qator samarali ishlar olib borilmoqda. Ahamiyatli jihatlaridan yana biri shundaki, poytaxtda hududiy tafovutlarni kamaytirish, teng imkoniyatlar berish, ijtimoiy himoya va huquqlarga rioya qilish ham inson kapitalining rivoji uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, zamonaviy ta'lim dasturlari va maktabgacha tayyorgarlik muassasalari aholining barcha qatlamlarini bilim olishga, jamiyatda faol bo'lishga undamoqda. Toshkentda olib borilayotgan har tomonlama taraqqiyot siyosati, yoshlarni kasb va tadbirkorlikka jalb etish, zamonaviy ish o'rinlarini barpo etish borasidagi amaliy harakatlar o'z natijasini bermoqda. Ayni vaqtda, Toshkent shahri mehnat bozorining rivoji va inson kapitalining ortishi respublikadagi boshqa hududlar uchun ham namunaviy model sifatida qaralmoqda. Bu jarayonda zamonaviy sarmoyalarni jalb qilish, yangi zamonaviy tashkilot va loyihalarni amalga oshirish, malakali mutaxassislarni mamlakatda ushlab qolish va yanada ko'proq iqtidorli yoshlarni jalb qilish yo'lida harakat qilinmoqda [3].

Zamonaviy iqtisodiyotda intellektual salohiyat va ijodiy fikrlash asosiy rivojlanish omiliga aylanib bormoqda. Yetuk bilimli, raqobatbardosh, yangilikka intiluvchi yoshlar, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion tashabbuslarni amalga oshirish Toshkent shahrining iqtisodiy salohiyatini kuchaytiradi. Aynan iqtisodiy barqarorlik va zamonaviy ekologik, texnologik talablarni inobatga olgan holda inson kapitaliga e'tibor kuchaytirilmoqda. Oldinga surilgan zamonaviy strategiyalar natijasi sifatida Toshkent mehnat bozorini tanlash, rivojlantirish va yo'naltirishda davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlik kuchayib bormoqda. Samarali mehnat bozori – har bir fuqaro uchun mos ish o'rnini topish, o'z malakaviy salohiyatini to'liq namoyon etish, zamonaviy texnikalar va texnologiyalardan foydalanish, yuqori daromad olish uchun imkon yaratish orqali iqtisodiy rivojlanish uchun qulay muhitni ta'minlaydi. Toshkentda tashkil etilgan zamonaviy bandlik markazlari, kasbga yo'naltirilgan o'quv kurslari, zamonaviy startap va inkubatsiya markazlari mehnat bozorining rivojlanishida samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Inson kapitalining qiymati nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki zamonaviy innovatsiya, texnologiya, kasbiy rivojlanish, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikda ham o'z aksini topadi. Har bir fuqaro uchun o'z malakasini oshirishga, yangi kasb o'zlashtirishga, zamonaviy texnika va texnologiyalarni o'rganishga imkoniyat berilishi, shahrimiz iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu orqali Toshkent iqtisodiyotiga, butun o'zbekiston iqtisodiyotiga salmoqli hissa qo'shilib, iqtisodiy o'sish va farovonlik barqarorroq bo'ladi [4].

Toshkent mehnat bozorining yana bir asosiy ustunligi – xalqaro tashkilotlarning, xususiyl investorlarning, qo‘shni davlatlar ish beruvchilarining e‘tibor qaratayotgan markaziga aylanganidir. Zamonaviy kadrlarga ehtiyojning yuqori bo‘lishi, ularning munosib mehnat sharoitlari, zamonaviy ijtimoiy sohalaridagi rag‘batlantirish mexanizmlarining ishlab chiqilishi fuqarolarning o‘z shahrida qolib ishlash va hayot kechirish istagini kuchaytirmoqda. Shuningdek, zamonaviy texnoparklar, axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalangan holda onlayn xizmatlar kengaymoqda. Bu esa, Toshkent shahrida yashovchi va boshqa hududlardan kelgan yoshlar uchun o‘z kasbini tezroq o‘zlashtirish, ish o‘rni topish, professional rivojlanish uchun keng qulayliklar beradi. Natijada, zamonaviy inson kapitali har tomonlama rivojlanib, yangiliklarni hayotga tadbiiq etishda asosiy kuch bo‘lib boraveradi. Shahar miqyosida olib borilayotgan mehnat bozoridagi strategik islohotlar, yangi loyihalar, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarini raqamlashtirish, innovatsiya va axborot texnologiyalarining kundalik hayotda keng joriy qilinishi, xalqaro aloqalarning kengaytirilishi Toshkent shahrining taraqqiyot istiqbollari belgilab bermoqda. Mehnat bozori ishtirokchilari uchun zamonaviy axborot tizimlari joriy qilinib, ish topish, malaka oshirish, malaka sertifikatlarini olish, mehnat huquqlarini himoya qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa, nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlik, balki jamiyatda zamonaviy tafakkurni shakllantirish, ijtimoiy inklyuziya, baraka va ezgulikning kengayishiga olib keladi [5].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, Toshkent shahri iqtisodiy rivojlanishining zamonaviy bosqichida inson kapitaliga sarmoya kiritish, zamonaviy mehnat bozorini shakllantirish, fuqarolarning kasb va malakasi, zamonaviy bilim va ko‘nikmasi, ijodiy salohiyatini rivojlantirish orqali poytaxtimiz nafaqat mintaqada, balki xalqaro miqyosda ham o‘z nufuzini oshirib bormoqda. Inson kapitali va mehnat bozorini samarali boshqarish, zamonaviy iqtisodiy islohotlar, ilg‘or texnologiyalar, yosh kadrlarga investitsiya kiritish Toshkent shahri uchun eng muhim taraqqiyot omillaridan biri bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdujabborova, N. (2019). “Inson kapitalini rivojlantirishda ta’lim tizimining o‘rni”. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(2), 112-117.
2. Abdullaeva, L. (2021). “Zamonaviy mehnat bozorida bandlik siyosatining ustuvor yo‘nalishlari”. O‘zbekiston iqtisodiyoti, 6(3), 36-43.
3. Anvarov, S. (2018). “Toshkent shahrida mehnat bozori taraqqiyoti va muammo va yechimlar”. Iqtisodiy tahlil, 2(1), 22-30.
4. Ergashova, D. (2020). “Inson kapitalini shakllantirish va innovatsion rivojlanish masalalari”. Innovatsion rivojlanish, 5(1), 55-62.
5. Islomova, M. (2017). “Mehnat bozorida yoshlarning bandligi va ish bilan ta’minlash muammolari”. Yosh olim, 11(4), 95-101.
6. Karimov, D. (2022). “O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining rivojlanishi”. Zamonaviy ta’lim, 9(2), 81-88.
7. Matyoqubova, G. (2019). “Inson salohiyatining iqtisodiy o‘shishda tutgan o‘rni”. Ijtimoiy fanlar, 3(6), 59-65.